

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ*

Баханов К. О., доктор іст. наук, Бердянський державний педагогічний університет

Домашнє завдання

Домашня навчальна робота учнів — форма організації навчання, самостійна поза уроками робота учнів із виконання навчальних завдань.

Домашня робота охоплює вивчення навчального матеріалу, який пояснювався на уроці, самостійне вивчення нового матеріалу, проведення дослідної роботи, виготовлення наочних посібників, написання творчих робіт тощо.

Згідно з нормативними положеннями, загальний обсяг домашньої роботи учнів в 7 класі не повинен бути більшим ніж 3 години, що за умови проведення 6 уроків на день становить 30 хвилин на кожний предмет. При цьому обсяг домашньої роботи має бути не більшим за третину того, що вивчалось на уроці.

За дидактичними функціями розрізняють такі типи домашніх завдань:

- засвоєння теоретичного матеріалу;
- формування навичок і вмінь;
- застосування знань, умінь, навичок;
- узагальнення й систематизація знань;
- комбіноване домашнє завдання.

Логіка виконання домашнього завдання ідентична логіці вивчення нового матеріалу. Раціональний порядок виконання домашньої роботи такий: спочатку теорія, потім практика; спочатку менш складні завдання, потім — складніші і, нарешті, легкі. Слід враховувати, що найпродуктивніший час — з 8 до 12 і з 16 до 17 годин.

Пам'ятка

Для самоорганізації навчання учням можна запропонувати пам'ятку:

1. Спочатку продумай всю роботу.
2. Приготуй все необхідне і прибери зайве, сядь зручно.
3. Якщо матеріал великий за обсягом, поділи його на частини, знайди головне в кожній з них, оброби подумки матеріал відомими тобі способами; працюй за планом, не поспішаючи.

4. Роби перерву для перепочинку.

5. Наприкінці роботи перевір, чи все зроблено правильно.

6. Необхідні умови виконання домашньої роботи: визначене робоче місце, наявність підручників і посібників, свіже повітря і тиша, добре освітлення.

Структурно-функціональний аналіз навчального матеріалу

Структурно-функціональний аналіз навчального матеріалу здійснюється вчителем під час підготовки до навчального заняття. Під структурним аналізом розуміється логічне оброблення змісту уроку вчителя, виділення із його змісту головних історичних фактів, теоретичних положень та теоретичних висновків і узагальнень, що впливають з аналізу фактів. Ці висновки та узагальнення можуть бути сформульовані в підручнику або не сформульовані, а приховані у фактах та їхніх зв'язках. Функціональний аналіз являє собою визначення освітніх, розвивальних та виховних можливостей, що виділені під час структурного аналізу теоретичних положень, висновків та головних історичних фактів уроку та є підставою для формування мети навчального заняття.

Під час здійснення структурно-функціонального аналізу методист П. Гора пропонував дотримувати такої схеми (див. табл. 1 на с. 9).

Учителям-початківцям доцільно здійснювати структурний аналіз письмово у вигляді заповненої таблиці. У широкій шкільній практиці досвідчені вчителі роблять структурний аналіз подумки, спираючись на зроблені у власному підручнику підкреслення та спеціальні позначки.

Але запропонована П. Горою схема здебільшого відповідає предметно-структурному навчанню, впровадженню особистісно орієнтованого та компетентнісного підходу і вимагає виділяти в навчальному матеріалі передусім не стільки факти та теоретичні узагальнення, які в особистісно орієнтованому навчанні відіграють роль

* Запозичено з: Баханов К. О. Професійний довідник вчителя історії. — Х. : Вид. група «Основа», 2011. — (Серія «Професійний довідник»).

інструментарію, скільки виявляти коло умінь, які можуть бути розвинені в учнів під час навчання, та типи ситуацій (проблем), які будуть розв’язані школярами.

Виходячи з цього, структурно-функціональний аналіз має спочатку визначити базові (вже наявні) знання (факти, поняття, умовиводи) та уміння учнів. На підставі цього визначають

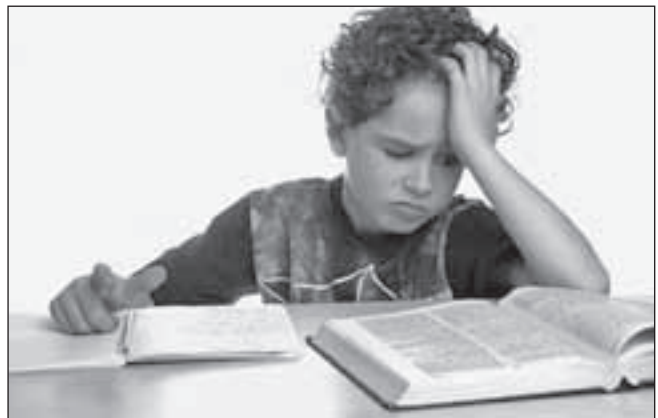
головні (ті, якими оперують учні під час навчання) факти й теоретичні положення (поняття, умовиводи); уміння, які мають удосконалитись або формування яких має розпочатися; проблеми, які можна навчитися розв’язувати, спираючись на даний історичний матеріал. Такий структурний компонент має такий вигляд (див. табл. 2).

Таблиця 1

Головні структурні компоненти навчального матеріалу	Результати емпіричного вивчення головних фактів	Результати теоретичного вивчення навчального матеріалу
<ol style="list-style-type: none"> 1. Які головні факти виділяють, чому вони головні? 2. Які теоретичні положення, висновки, узагальнення аналізують? 3. Які зв’язки (міжпредметні, між-курсіві) потрібно залучити для осмислення головного? 4. Які не головні факти залучають? 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Які можна створити історичні образи? 2. Чи можна викликати емоційне співпереживання? 3. Який вплив мають факти на розвиток відтворювальної та творчої уяви? 4. У чому полягає розвиток наочно-образного мислення та мовлення? 5. Розвиток яких умінь відбувається? 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Які історичні поняття та світоглядні ідеї формуються? 2. Які теоретичні відомості та ціннісні судження отримуються? 3. Виховання яких поглядів і переконань відбувається?

Таблиця 2

Компетентність			
Уміння	Досвід творчої діяльності	Знання	Ціннісні орієнтири
<ul style="list-style-type: none"> • Географічні; • хронологічні; • визначення понять; • виявлення змін; • порівняння; • причинно-наслідкові 	Нетипові ситуації	Факти умовиводу (суджень) поняття	Особистісне ставлення

■ Готуємо домашнє завдання

Урок з нової історії. 9 клас

Тема. Якобінська диктатура. Термідоріанський режим.

Факти	Умовиводи	Поняття
Базові		
<p>1. Перебіг подій 1789–1793 рр. 2. Зміст «Декларації прав людини і громадянина», Конституції 1791 р. 3. Діяльність Національного конвенту</p>	<p>Франція пройшла шлях від абсолютної монархії до конституційної монархії (1791 р.) та республіки (1792 р.). До влади прийшов жирондистський Конвент, на діяльність якого впливали як зовнішні сили (Австрія, Пруссія), заколоти роялістів, так і якобінці та виступи санкюлотів</p>	<p>Конституційна монархія, конституція, республіка</p>
Головні		
<p>1. Якобінська диктатура 2 червня 1793 р. — санкюлоти оточили Конвент, арешт депутатів-жирондистів, прийняття Конституції. 14 липня — вбивство Марата (Ш. Корде). Закон про смертну кару за спекуляцію. Оформлення органів влади: Конвент — законодавчий орган, комітет громадського порядку — виконавчий, революційний трибунал — судовий. «Максимум» цін та заробітної платні. «Закон Лешапелє» — заборона страйків; закон про масовий набір до армії. Декрет про підозрілих. Грудень 1793-го — арешт Ж. Ру — лідера «шалених» (інтереси бідних). Весна 1794-го — масовий терор, страта Дантона, Шомета. 27 червня (9 термідора) 1794-го — на засіданні Конвенту Робесп'єра звинувачено у тиранії, заарештовано, згодом страчено</p>	<p>Якобінська диктатура — диктатура меншості, що спиралася на підтримку санкюлотів та трималася на терорі, знищуючи всіх, хто не згоден з цією владою, що й стало причиною її повалення</p>	<p>Диктатура, терор</p>
<p>2. Термідоріанський режим. Конвент — із представників нової буржуазії. Скасування Комітету громадського порядку і Революційного трибуналу, скасування «максимуму» цін. Виступ санкюлотів — Закон про забезпечення продовольством. 1795 р. — нова Конституція: законодавча влада — Законодавчий корпус (дві палати: Рада п'ятисот, Рада старійшин), виконавча — Директорія (п'ять осіб); також закріпляла всі антифеодальні здобутки. Заколот роялістів придушено Бонапартом</p>	<p>Термідоріанський режим Директорії хоча й зберіг антифеодальні надбання революції, здійснював владу в інтересах вузького кола нової буржуазії, що робило його залежним від армії, тому військові невдачі прискорили його падіння</p>	
<p>3. Прихід до влади Наполеона. Квітень–травень 1796-го — перемоги в Північній Італії. Серпень–листопад — перемога над австрійською армією (перемир'я) 1798–1799 рр. — єгипетський похід (невдалий). Тим часом: перемоги другої антифранцузької коаліції у Північній Італії (Суворов); заколот роялістів у Вандеї; незадоволення політикою Директорії, чутки про якобінський заколот — потреба у сильній владі. 9 листопада (18 брюмера) 1799-го — переворот: скасування Директорії, виконавча влада — трьом консулам</p>	<p>Придушення заколоту роялістів, вдалий італійський похід, віддаленість від Директорії (єгипетський похід під час її кризи) сприяли піднесенню авторитета Наполеона і створили передумови його приходу до влади</p>	

Проблеми
Чи можна було уникнути диктатури якобінців у Франції?
Під час Британської революції у 1653 р. було встановлено протекторат О. Кромвеля, а під час Французької революції 1793 р. — якобінську диктатуру. Чи вважаєте ви, що встановлення диктатури є закономірним етапом революції?
Чи згодні ви з твердженням Робесп'єра: «Революційний уряд зобов'язаний надавати всім добрим громадянам всю повноту національного заступництва, для ворогів народу в нього — тільки смерть»? Кого він вважав «ворогами народу»?
Чи можна стверджувати, що якобінську диктатуру було повалено законним, конституційним шляхом?
Перед стратою Ж. Дантон сказав: «Революція пожирає своїх дітей». Чи згодні ви з цим висловом?
Чи можна вважати війну, яку вела Франція, справедливою?
Чим можна пояснити протистояння Робесп'єру, що велося з боку інших прибічників революції (Ебера, Шомета, Ру, Дантона)?
Чому термідоріанцям не вдалося досягти стабільності у країні? Свого часу Ф. Енгельс писав: «Якщо б не було Наполеона, то його роль виконав би хтось інший». Що він мав на увазі?
Уміння
Показати на карті походи Наполеона, воєнні дії другої антифранцузької коаліції
Розташувати події 1793–1799 рр. у хронологічній послідовності. Дати визначення основним поняттям
Визначити зміни, що відбулися в державному устрої Франції та у соціальній політиці протягом 1793–1799 рр.
Порівняти якобінську диктатуру і протекторат О. Кромвеля, зробити певні висновки
Визначити, якими обставинами було зумовлено: встановлення якобінської диктатури, перехід до масового терору, термідоріанський переворот, успіх Наполеона в італійському поході, його невдачі в єгипетському поході, перемоги військ другої антифранцузької коаліції, падіння престижу Директорії, приход до влади Наполеона
Назвати основні здобутки Французької революції XVIII ст. Визначити роль Французької революції XVIII ст. для Франції та всього світу

Визначення мети навчального заняття

Існує кілька способів визначення мети уроку через зміст, що вивчають (наприклад, «ознайомити з передумовами та причинами прийняття християнства»); *діяльність учителя* («навчити з'ясувати передумови та причини»), через *діяльність учнів* («учень повинен уміти показувати...»), через *характеристику процесу* («формування уміння...»).

За особистісно орієнтованим навчанням найкращим є спосіб визначення мети через діяльність учнів. Обов'язковою умовою ефективності цілевизначення є **конкретизація** — побудова чіткої системи цілей, всередині яких виділені їх категорії і послідовні рівні (ієрархія), **зрозумілість** — створення максимально зрозумілої мови для осмислення цілей навчання, на яку вчитель може перекласти недостатньо зрозумілі формулювання.

Визначаючи мету навчального заняття, доцільно використовувати такі дієслова: **освітня та розвивальна мета** — *виробити* (уміння, навички), *виявити* (причини, характерні риси), *досягти* (автоматичного виконання операції, певного рівня знань), *закріпити* (фактичний матеріал, уміння, навички), *завершити* (формування, дослідження), *дослідити* (залежність, зв'язок), *мотивувати* (вчинки, діяльність), *навчити* (аналізувати, виділяти головне, розрізняти), *узагальнити* (фактичний матеріал), *пояснити* (принцип дії, організацію), *ознайомити* (зі змістом, принципом), *оцінити* (ступінь прогресивності, підготовленості), *схарактеризувати* (історичну постать), *залучити* (до діяльності), *показати* (взаємозв'язок, роль, значення, недоліки, переваги), *перевірити* (ступінь засвоєння), *розвинути* (уміння аналізувати, застосовувати), *розкрити* (значення, роль), *розповісти*

(послідовність дії), *роз'яснити* (взаємозв'язок, основні положення, ідеї), *систематизувати* (знання, уміння, навички), *створити* (умови, атмосферу), *поглибити* (знання), *встановити* (взаємозв'язок, залежність); **виховна мета** (акцентувати увагу учнів на моральних та етичних нормах), *аргументувати* (положення моральних та етичних норм), *викликати почуття* (захоплення, гордості, відповідальності, співчуття, радості, поваги, презирства), *виробити* (звички, риси характеру), *виховати* (патріотизм, гуманність, почуття національної гідності, працелюбність, чесність, щирість, акуратність, ввічливість, вірність, дисциплінованість, діловитість, ініціативність, культуру (інтелектуальну, літературну, музичну тощо) поведінки, спостережливості, винахідливості, незалежності, обережності, кмітливості, об'єктивності, рішучості, цілеспрямованості, скромності, сміливості, тактовності, почуття нового, прогресивного тощо), *виявити* (ціннісні орієнтації), *досягти* (усвідомлення моральних норм), *мотивувати* (моральні вчинки), *вивчити* (положення, принципи, норми), *навчити* (давати моральну оцінку), *пояснити* (сутність моральних понять, світогляду, ідей), *ознайомити* (з моральними нормами), *схарактеризувати* (історичні умови, ідеї, погляди), *підвести* (до висновку, розуміння важливості, цінності), *прищепити* (смак, звичку), *формувати* (погляди, свідомість), *розкрити* (роль, спрямованість), *сприяти* (вихованню патріотизму, формуванню поглядів, моральному та естетичному вихованню).

Останнім часом набуває поширення визначення мети через очікувані результати (перелік конкретних умінь та якостей, яких набувають учні під час занять).

Наприклад: очікувані результати — на основі вивчення теми учні зможуть:

- розповідати про перебіг подій;
- пояснювати особливості розгортання подій;
- визначити причини та наслідки діяльності;
- сформувати і виділяти власну точку зору з приводу... тощо.

Вивчення досвіду роботи вчителя

Під вивченням та узагальненням педагогічного досвіду в педагогіці розуміють дослідження:

- 1) масового досвіду застосування методів, прийомів, засобів тощо з метою виявлення провідних тенденцій;

- 2) негативного досвіду з метою виявлення характеру недоліків та помилок;
- 3) передового педагогічного досвіду (коли йдеться про роботу конкретного вчителя, мається на увазі передусім виокремлення елементів передового досвіду).

Базовими критеріями передового педагогічного досвіду, за В. Загвязинським, є:

- новизна в діяльності: від внесення нових положень у науку до ефективності застосування вже відомого та раціоналізації окремих сторін педагогічної праці;
- висока результативність та ефективність: висока якість знань, суттєві зміни у рівні вихованості, у загальному й спеціальному розвитку учнів;
- відповідність сучасним досягненням педагогіки та методики;
- стабільність, підтвердження ефективності досвіду за деяких змінюваних умов та досягнення позитивних результатів протягом тривалого часу;
- можливість творчого застосування досвіду іншими педагогами, наявність «родзинки», раціональної ідеї;
- оптимальність досвіду в цілісному педагогічному процесі, економія витрат часу та зусиль вчителя та учнів.

Механізм вивчення досвіду роботи полягає в поступовій реалізації низки етапів.

1. Опис педагогічних явищ в їхній реальній послідовності (стенографування, конспектування уроків учителя).
2. Класифікація явищ, що спостерігають, поєднання їх у групи, підведення під більш загальні поняття, встановлення зв'язків між висунутими завданнями, діяльністю педагога та учнів, отриманими результатами.
3. Виявлення причин, що породжують це явище, передусім позитивні результати навчання та виховання, встановлення причиново-наслідкових зв'язків.
4. Оцінювання виявлених зв'язків, визначення найбільш цінних, оригінальних елементів досвіду, розкриття закладених у досвіді педагогічних ідей і задуму, виявлення тих закономірностей, на які спирається досвід, що вивчають.

Ускладнення під час підготовки та проведення комбінованого уроку та визначення можливих шляхів їх подолання

Етапи занять	Ускладнення	Шляхи подолання ускладнень
1. Перевірка домашнього завдання	<ul style="list-style-type: none"> • Виявлення учнів, що не виконали домашнє завдання; • диференційований підхід під час контролю та оцінювання знань; • контроль максимальної кількості учнів; • чітке визначення мети й завдань контролю домашнього завдання; • виділення та аналіз найбільш важливого і суттєвого; • виявлення прогалин у ЗУН; • подолання формалізму, догматизму в засвоєнні ЗУН; • подолання неточностей; • керування увагою 	<ul style="list-style-type: none"> • Вибір змісту і його відповідність поставленій меті і завданням контролю; • раціональне використання системи прямого і зворотного зв'язку; • чітка спрямованість домашніх завдань; • виділення описової, пояснювальної або настановної інформації; • створення проблемних ситуацій та їх розв'язання; • регламентація витрат на кожний вид роботи; • використання контролю, самоконтролю, взаємоконтролю; • моделювання подумки власної діяльності і діяльності учнів; • прогнозування можливих ускладнень під час виконання домашнього завдання

Ви атестуєтесь?

Гарантована допомога в проходженні атестації!

«Дистанційна Академія» пропонує курс «Підготовка до атестації: як оформити власне портфоліо»! Проходьте та будьте певні у своєму успіху!

На курсі ви навчитеся складати власне портфоліо, правильно добираючи його тип, структуру і зміст залежно від мети презентації. У результаті ви матимете професійно оформлене портфоліо для атестації або виставки, презентацію для супроводження свого виступу і власне інтернет-портфоліо.

ПРОГРАМА КУРСУ:

1. Поняття, функції, типи, мета створення. Нові форми портфоліо.
2. Структура портфоліо: класична, творчого педагога, альтернативна.
3. Зміст портфоліо: основні та варіативні розділи.
4. Вимоги до педагогічного портфоліо.
5. Критерії оцінювання портфоліо.

Кожен учасник отримає сертифікат про проходження курсу «Підготовка до атестації: як оформити власне портфоліо»!

ПОЧАТОК ЗАНЯТЬ:

11 серпня 2014 року

ПРАКТИКУМ: створення власного педагогічного портфоліо.

ДОДАТКИ: шаблони оформлення в MS Word, MS PowerPoint. Веб-портфоліо.

Термін навчання: 2 тижні + 1 тиждень для завершення робіт.

Вартість навчання: 150 грн.

Записуйтеся на курс та отримуйте необхідні та актуальні знання!

Для запису на курс необхідно зареєструватися на сайті Дистанційної Академії www.d-academy.com.ua та надіслати електронну заявку. Усі питання надсилайте на електронну адресу tutor.d.academy@gmail.com

Етапи занять	Ускладнення	Шляхи подолання ускладнень
2. Повідомлення мети і завдань уроку, мотивація навчальної діяльності учнів	<ul style="list-style-type: none"> • Зв'язок змісту цього заняття з попередньою темою; • мотивація навчальної діяльності 	<ul style="list-style-type: none"> • Чітке формулювання мети і майбутньої діяльності; • орієнтація учнів на практичну значущість розглядуваної теми; • вибір форм і способів доведення мети, завдань уроку до свідомості учнів (сприйми, усвідом, керуйся)
3. Сприйняття й усвідомлення навчального матеріалу. Осмислення зв'язків, відношень в об'єктах вивчення	<ul style="list-style-type: none"> • Застосування системи зворотного зв'язку; • висока складність матеріалу; • неготовність сприйняття учнів; • недостатнє використання ТЗН і наочності; • врахування вікових та індивідуальних психологічних особливостей 	<ul style="list-style-type: none"> • Створення позитивного емоційного фону; • підбір системи контрольних запитань; • визначення складності та особливостей сприйняття; • активізація уваги учнів, що базується на ТЗН, наочності; • раціональний вибір змісту навчального матеріалу і методів навчання; • вибір і регулювання темпоритму роботи; • керування увагою учнів; • вибір способів фіксації головного; • включення учнів до різноманітних видів самостійних робіт і т. ін.
4. Узагальнення й систематизація ЗУН	<ul style="list-style-type: none"> • Вибір форм і методів навчання; • раціональне використання часу; • диференційований підхід; • корекція ЗУН; • вибір логічної схеми узагальнення й систематизації; • виявлення прогалин у засвоєнні та усвідомленні навчального матеріалу; • недостатність зворотного зв'язку контролю; • зіставлення теми і завдань із результатами засвоєння ЗУН 	<ul style="list-style-type: none"> • Чітке планування; • вибір форм, методів і засобів систематизації; • узагальнення навчального матеріалу; • дотримання витрат часу на всіх етапах уроку; • прогнозування ускладнень у засвоєнні ЗУН; • раціональне поєднання колективних, групових, індивідуальних форм роботи; • облік учнів, засвоєння усного матеріалу; • раціональне поєднання теоретичного та практичного; • узагальнення й систематизація ЗУН; • організація й управління роботою консультантів і помічників учителя; • оперативна корекція роботи груп і окремих учнів
5. Підбиття підсумків заняття. Повідомлення й коментування домашнього завдання	<ul style="list-style-type: none"> • Недостатнє усвідомлення знань учнями; • вибір критеріїв оцінки ефективності занять; • проблеми диференціації д/з; • відповідність складності д/з 	<ul style="list-style-type: none"> • Раціональний розподіл часу; • вибір системи проблемних завдань для с/р; • індивідуальний і диференційований підхід в оцінці ЗУН учнів; • охоплення максимально можливої кількості учнів, оцінка загальнонавчальних і спеціальних ЗУН; • чітке планування запитань д/з; • використання диференційованих д/з; • вибір варіантів д/з